

Gibanje Mladi za podnebno pravičnost

Odgovori na vprašalnik v 2. sklopu javne obravnave posodobitve NEPN

april 2023

VPRAŠALNIK ZA POSVETOVANJE

1. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: RAZOGLIČENJE

(Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov v ne-ETS sektorju)

Skladno z Uredbo (EU) o delitvi bremen (Uredba (EU) 2018/842 z dne 30. maja 2018) je Slovenija do leta 2030 dolžna doseči 15 % zmanjšanje emisij toplogrednih plinov (TGP) (glede na leto 2005) v t.i. ne-ETS sektorju. Ta cilj smo si s prvotnim NEPN zastavili višje in sicer na 20 %, kar je bilo s strani Komisije ocenjeno kot bolj ambiciozno. V luči višjega cilja zmanjšanja emisij na ravni EU do 2030 (cilj se je iz -40 % povišal na vsaj -55 %) je v okviru prenove omenjene uredbe predlagano zvišanje cilja za Slovenijo na -27 %.

Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je pokazalo, da so odgovori glede cilja (v sektorju ne-ETS) do leta 2030 precej enakomerno porazdeljeni – del respondentov meni, da je predlagani cilj (27 % do 2030) ustrezen, del jih meni, da bi morala biti Slovenija bolj ambiciozna. Deljenost glede višine cilja je možno razbrati tudi znotraj posameznih sektorjev. Respondenti so bili glede tega, kakšno usmeritev (v sektorju ne-ETS) naj si do 2030 (in 2040) zastavi Slovenija, deljeni, pri čemer je iz podanih odgovorov v nekoliko večji meri možno razbrati poziv k večji ambicioznosti. Iz odgovorov je v tej luči možno razbrati tudi usmeritev k bolj ambicioznim ciljem, politikam in ukrepom na področju prometa in kmetijstva.

1. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Opustitev vse rabe premoga v Sloveniji najkasneje do leta 2033 **zelo podpiram**
- b) Pospešeno opuščanje tekočih goriv za ogrevanje (ELKO, UNP) **zelo podpiram**
- c) Bistven dvig kakovosti in možnosti javnega potniškega prometa **zelo podpiram**
- d) Elektrifikacija osebnega prometa **podpiramo**

2. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Komentar na: 6.1.1 Emisije in odvzemi toplogrednih plinov (str. 56):

V primeru, da si Slovenija v ne-ETS sektorju, ki predstavlja 59-odstotni delež celotnih nacionalnih emisij TGP, zastavi cilj zgolj 27-odstotnega znižanja emisij TGP (ob upoštevanju, da bo znižanje emisij TGP v sektorju ETS do leta 2030 predvidoma znašalo okoli 63 % glede na leto 2005), bomo do leta 2030 znižali nacionalne emisije TGP za zgolj 42 % ($0,41 \times 63 \% + 0,59 \times 27 \%$) glede na leto 2005, kar je daleč od znanstveno utemeljenega cilja zmanjšanja emisij in dosege podnebne nevtralnosti do leta 2040. Tako predlagamo, da se del teksta v dotičnem poglavju, ki se nanaša na 27% znižanje glede na 2005, nadomesti z občutno bolj ambicioznim, vsaj 50% znižanjem TGP do leta 2030 glede na 2021.

Komentar Preglednica 14: Sektorski cilji glede zmanjšanja emisij TGP v sektorjih, ki niso vključeni v sistem trgovanja z emisijami (str. 57):

Iz razpredelnice jasno izhaja, da bo največje znižanje emisij doseženo v široki rabi, kjer ključno rabo igrajo gospodinjstva, medtem ko bo v industriji znižanje zgolj 34 %. Takšen razkorak je nepravilčen, zato predlagamo, da se ukrepe znotraj NEPN spremeni na način, da bodo bremena bolj enakopravno razporejena.

Promet:

Med najbolj negativno izstopajočimi ne-ETS sektorji v smislu vpliva na podnebje, naravo in zdravje ljudi ter hkrati izrazito premajhne ambicioznosti razogljčenja glede na potenciale, je prometni sektor. **Ta predstavlja kar 1/3 celokupnih nacionalnih emisij TGP in skoraj 1/2 celokupnih emisij v ne-ETS sektorju. Od tega gre 99,5 % teh emisij pripisati cestnemu prometu – 2/3 osebnemu potniškemu in 1/3 tovornemu prometu (Podnebno ogledalo, 2022).** Glede na omenjene cilje zmanjšanja emisij, ki bi jih morala Slovenija doseči v ne-ETS sektorju za skladnost s Pariškim sporazumom (preko 60 % do 2030 glede na 2005), je **predvideni cilj povečanja emisij v prometnem sektorju za 5 % do leta 2030 glede na 2005 (str. 55) oz. zmanjšanja emisij za 11 % glede na leto 2021 občutno prenizek.**

Poleg negativnih vplivov na segrevanje podnebja ima trenutna, na cestah in osebnemu avtomobilskemu prevozu temelječa ureditev mobilnosti, tudi številne negativne vplive na naravo (npr. uničevanje ekosistemov in kmetijskih površin za širitev cest in gradnjo parkirišč), zdravje ljudi (npr. onesnaženost zraka v mestih, obremenjenost s hrupom,oletni vročinski stres zaradi enormnega deleža asfaltnih površin v mestih, stres zaradi vsakodnevnih zastojev), socialno vključenost (številni ljudje osebnega avtomobila ne morejo uporabljati bodisi iz finančnih, zdravstvenih, generacijskih ali drugih razlogov, (kakovostne) alternative pa pogosto ni) in na materialno stanje številnih gospodinjstev (Slovenija se je leta 2017 uvrščala na 1. mesto med državami EU po deležu sredstev, ki jih gospodinjstva namenjajo za transport (Košič, 2019)).

Pogosto se kot ovira za razvoj kakovostnega javnega potniškega prometa in za legitimacijo širitve cestnega omrežja uporablja teza o razpršeni poselitvi prebivalstva v Sloveniji, vendar pa Košič (2019) ugotavlja, da ta teza za večino prebivalstva v Sloveniji ne drži, namreč 72 % prebivalstva ni razpršenega in živi na le 20 % površine (Košič, 2019). V marsikateri državi, kjer je prebivalstvo manj zgoščeno oz. bolj razpršeno kot v Sloveniji (po povprečni gostoti poselitve smo le malo pod povprečjem EU), javni prevoz zaradi njegove večje kakovosti uporablja večji delež prebivalstva kot pri nas. Hkrati pa je mogoče in nujno potrebno poselitvene vzorce s kvalitetno prostorsko, prometno in stanovanjsko politiko tudi spreminjati.

Mladi za podnebno pravičnost smo prepričani, da so potrebne politike in ukrepi, ki bi omenjene trende spreobrnil in privedli do močnega zmanjšanja emisij TGP in drugih omenjenih pritiskov, zelo jasni in, ob zagotovitvi dovoljšnjih finančnih sredstev ter politični volji, tudi hitro izvedljivi. **Kot že v sklopu javne obravnave osnutka NEPN leta 2020 in odzivih na druge strateške dokumente, so naše prioritete za prehod v trajnostno in družbeno sprejemljivejšo mobilnost sledeče:**

- 1. Zagotovitev lokacijsko in cenovno dostopnega, visoko frekvenčnega ter časovno konkurenčnega javnega potniškega prometa.**
- 2. Takojšnje in visoke naložbe v železniško infrastrukturo**, ki naj zaradi svojih številnih prednosti (nizka poraba energije in prostora, velike kapacitete, hitrost, varnost) predstavlja hrbtenico potniškega prometa prihodnosti, **s prioritetenim razvojem potniškega prometa**, ki je zaenkrat napram tovornemu železniškemu prometu zanemarjen. Najvišjo prioriteto pri krepitvi železniškega potniškega prometa morajo imeti linije, na katerih potekajo najbolj masovni dnevni migracijski tokovi.
- 3. Ustavitev nadaljnega širjenja cestnih povezav.** Sredstva, ki so predvidena za širitev cestne infrastrukture, naj se preusmeri v razvoj železniške infrastrukture.

4. **Integracijo vseh oblik javnega prevoza**, vzpostavitev javne agencije za koordinacijo javnega prevoza, povečanje naložb v infrastrukturo za trajnostno mobilnost in vzpostavitev pogojev za **spodbujanje alternativnih oblik prevoza** (sopotništvo, solastništvo, ...), v povezavi z drugimi **ukrepi zmanjševanja števila osebnih avtomobilov**. Javni sektor naj prevzame vodilno vlogo in služi kot zgled.

Dopolnitev k zahtevi:

Poleg infrastrukturne podhranjenosti in neučinkovitosti, je problem v javnem prevozu tudi a) nepovezanost in neuskkljenost različnih oblik javnega transporta ter b) izvedba s strani razpršenih akterjev. Zato pozdravljamo vzpostavitev **Družbe za upravljanje z javnim potniškim prometom (DUJPP)**, ki naj bi poskrbela za integracijo JPP, vendar očitno operacionalizacija njenega delovanja ni na listi prioritete Vlade in pristojnega ministrstva, saj družba osem mesecev po ustanovitvi še vedno ne deluje in glede na predvideno zamaknitev cilja operacionalizacije DUJPP v sklopu posodobitve Načrta za okrevanje in odpornost, svojemu namenu ne bo služila še več kot leto dni, kar je povsem nesprejemljivo.

Hkrati v tej točki **pozivamo tudi k izvajanju dodatnih ukrepov za zmanjšanje števila osebnih avtomobilov** (t.j. poleg razvoja kakovostnega javnega prometa, spodbujanja nemotoriziranih oblik mobilnosti in ustavitve širjenja cestnega omrežja): **a) spodbujanje alternativnih oblik nepridobitne trajnostne mobilnosti** kot so **sopotništvo** (npr. po zgledu zavoda Sopotnik), **izposoja in solastništvo** in **b) opustitev univerzalnega subvencioniranja in drugih načinov promocije električnih osebnih avtomobilov**, saj to zavira razvoj mnogo bolj trajnostnih in družbeno sprejemljivih načinov mobilnosti. Zamenjava velikega dela trenutnega voznega parka z električnimi avtomobili bi pomenila nepotrebno porabo velikih količin električne energije, veliko porabo omejenih zalog mineralov (s čimer so povezani številni socialni konflikti in ekološka devastacija v perifernih svetovnih državah) in drugih materialov, povečevanje stroškov mobilnosti (kar je ob trenutni druginji še dodatno problematično), ohranjanje ogromnih parkirnih površin v mestih, ki bi jih lahko v nasprotnem primeru nadomestili s parki, prostori za druženje, neprofitnimi stanovanji itd., in še bi lahko naštevali. **Zato subvencioniranje nakupa električnih vozil podpiramo zgolj za gospodinjstva z nizkimi dohodki na območjih, kjer trajnostnejše oblike mobilnosti nimajo velike perspektive.**

NEPN naj postavi cilj zmanjšanja voznega parka za najmanj polovico do leta 2040.

5. Spodbujanje kolesarjenja, s poudarkom na **izboljšanju in širitvi kolesarske infrastrukture ter integraciji kolesarske infrastrukture z infrastrukturo za javni potniški promet.**

6. Ukrep, ki **zaposlovalce zavezuje k zagotavljanju zaposlenim možnost dela od doma vsaj enkrat tedensko** v vseh primerih, kjer je to mogoče in kadar zaposleni to želi.

Komentar Skupne emisije TGP (str. 58):

V NEPN je predvideno znižanje TGP za 37-40 % do leta 2030 glede na 2005. To je občutno premalo, saj ni skladno z znanstvenimi dognanji (IPCC, 2022) in Pariškim podnebnim sporazumom¹. Takšna redukcija TGP bi pomenila 22 % znižanje TGP do leta 2030 glede na 2021 (2020 zaradi obdobja koronavirusa ni relevantno), medtem ko Združeni narodi pozivajo², da je za skladno s Pariškim sporazumom potrebno v tem desetletju znižati emisije za polovico. Če vzamemo načelo "skupne, a različne odgovornosti", zapisane v Pariškem podnebnem sporazumu, resno, pa bi znižanje morali biti okoli 65 %³. **Tako predlagamo, da NEPN poveča svojo ambicioznost in predvidi okoljske ukrepe, utemeljene na pravičnosti in solidarnosti, ki bi Slovenijo pripeljale do znižanja TGP za okoli 65 % do leta 2030 glede na 2021 in ne zgolj 22 %.**

(Razvoj obnovljivih virov energije)

Slovenija si je s sprejetjem prvotnega NEPN zastavila cilj, da na področju obnovljivih virov energije (OVE) doseže vsaj 27 % delež do leta 2030, kar je Komisija ocenila kot neambiciozno (njeno priporočilo je bilo 37 %). Slovenija cilj do leta 2020 (25 %) ni dosegla z lastnimi ukrepi in je morala dokupiti statistični prenos, da ga je dosegla, sicer bi lahko sledila finančna kazen. V luči višjega cilja zmanjšanja emisij TGP na ravni EU do 2030 se bo določil tudi višji cilj EU do 2030 na področju OVE, h kateremu bomo morale države članice ustrezno prispevati, da se ga doseže. V okviru paketa »Pripravljeni na 55« je bil predlagan cilj na ravni EU 40 %. V luči vojne v Ukrajini je bil zaradi zmanjševanja odvisnosti od ruskega plina predlagan še višji cilj OVE na ravni EU (45 %). Ta predlog višjega cilja OVE do 2030 na ravni EU je predmet pogajanj med Svetom EU in Evropskim parlamentom v rednem zakonodajnem postopku (marec 2022: Svet se zavzema za cilj 40 %, Evropski parlament za cilj 45 %). K nedvomno višjemu cilju bomo morale države članice ustrezno prispevati, kar pomeni tudi višje nacionalne OVE cilje do 2030 za vse države članice. Uradne ocene za Slovenijo ni, ocenjujemo pa, da bi lahko bil Sloveniji priporočen cilj med 40 in 45 % OVE do leta 2030.

Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je pokazalo, da so odgovori glede cilja na področju OVE do 2030 (in 2040) precej razpršeni in nakazujejo na določeno polarizacijo usmeritev med večjo in manjšo ambicioznostjo, pri čemer je večina energetskih podjetij (v nasprotju s tem) za srednjo ambicioznost. Respondenti so podali različne usmeritve, pri čemer se nakazuje, da

¹ <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14693062.2020.1728209>

² <https://unepccc.org/the-world-has-ten-years-to-halve-emissions/>

³ <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14693062.2020.1728209>

zagovorniki rabe jedrske energije zagovarjajo usmeritev v manj ambiciozen OVE cilj do 2030. Polarizacija respondentov se glede ambicioznosti cilja do leta 2040 še krepi. V nekoliko večji meri je sicer možno razbrati poziv k bolj ambiciozni usmeritvi na področju OVE do leta 2030 in 2040.

Povečanje obsega OVE je ob povečanju energetske učinkovitosti ključni ukrep za razogljichenje ter povečanje strateške zanesljivosti in zmanjšanje uvozne odvisnosti pri oskrbi z energijo v Sloveniji.

3. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Prednostno usmeritev v OVE pri proizvodnji električne energije, kjer je treba zagotoviti ustrezno diverzifikacijo – mešanico različnih virov in tehnologij – SE, VE, HE, lesna biomasa, geotermalna energija idr. **Podpiramo**
- b) Pospešen razvoj vetrne energije v Sloveniji, kjer v primerjavi z drugimi državami članicami EU Slovenija zelo zaostaja **Podpiramo**
- c) Pospešeno uvajanje hranilnikov energije – predvsem črpalnih hidroelektrarn, baterij, hranilnikov toplote idr., ki bodo omogočali izkoriščanje večjega obsega nestabilnih virov OVE (sončne in vetrne energije) **Podpiramo**
- d) Učinkovito in nizkoemisijsko uporabo lesne biomase v sproizvodnji (industrija in SDO) in za ogrevanje stavb na območjih z redkejšo poselitvijo **Podpiramo**
- e) Razvoj kapacitet za proizvodnjo biometana in vodika iz OVE **Podpiramo**

4. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

- a) (Kot dopolnilo k temu tekstu glej tudi spodnje komentarje, ki se navezujejo na direktne dele teksta v NEPN)
Podpiramo razvoj OVE kot enega ključnih stebrov prehoda v nizkoogljično družbo. Elektrarne na OVE pa morajo biti nujno postavljene na območjih, kjer ne škodujejo ljudem in naravi, ter so v čim večji možni meri v lasti lokalnih skupnosti in drugih alternativnih lastniških oblik (s poudarkom na skupnostnih projektih). Za sprejemljivo postavitev SE in VE se lahko uporabljajo že narejene analize znotraj projekta RES Slovenija (EIMV, 2023), specifično za VE pa tudi študiji Aquarius (2015) ter Bordjan, Jančar in Mihelič (2012). Glede HE izražamo jasno odklonilno mnenje, saj, kot ugotovljeno tudi znotraj CPVO za prvi NEPN, imajo HE bistveno negativen vpliv na naravo, hkrati pa obstajajo alternative za doseganje zadostne proizvodnje električne energije in zagotavljanja fleksibilnosti v sistemu. Lesno biomaso podpiramo zgolj v primeru, da so za biomaso uporabljeni lesni ostanki, saj so drugačne rabe ekonomsko, biodiverzitetno in podnebno sporne in škodljive (glej Komentar na Raba biomase (str. 68)). Geotermalno energijo podpiramo, dokler se za to porabljena voda neoporečna vrne v podzemlje.
- b) Omenjeno pri a)

- c) V prihodnje bodo takšni kratko- in dolgoročni hranilniki energije potrebni za zanesljivost omrežja. Potrebno pa je, da je postavljanje teh objektov na lokacijah, ki niso naravovarstveno sporne. Konkretno, za ČHE Kozjak predlagamo iskanje drugih alternativ (npr. ČHE v jami Premogovnika Velenje), saj bi daljnovod prečil Naturo 2000.
- d) Omenjeno pri a) in spodaj pri Komentar na Raba biomase (str. 68):
- e) Biometan in vodik bosta potrebna za čim hitrejši prehod v nizkoogljično družbo, zato ju podpiramo.

Dodatna obrazložitev s konkretnimi komentarji na zapise v osnutku NEPN:

Energetski scenariji, skladni z zavezami Pariškega sporazuma, ki sta jih za območje EU pripravila ClimAct⁴ in Climate analytics⁵, predvidevajo precej višji cilj (50 %) od cilja sprejetega na ravni EU (42,5 %). Kot kaže raziskava mislišča Ember⁶, je trenutno Evropa na poti doseganja deleža 45 % do leta 2030 in bi lahko ob povečanju ambicij dosegla tudi 50 %. Vse pa nakazuje, da bi morala tudi Slovenija povečati svoje ambicije iz v osnutku predvidenega cilja 30-35 % deleža OVE v končni rabi do leta 2030.

Nujni višji cilji OVE v končni rabi energije bodo bistveno lažje uresničljivi ob ambicioznejših ukrepih za skupno zmanjšanje porabe energije, zlasti v sektorjih promet (glej usmeritve zgoraj) in industrija (glej spodaj), kjer so potenciali za zmanjšanje porabe energije zelo veliki.

Komentar na 6.1.2. (str. 60):

Povečanje ambicij ne pomeni uničevanja narave in biodiverzitete. Kot kažejo rezultati RES Slovenija projekta⁷, lahko na območjih brez tveganja in z nižjim tveganjem zgolj z večjimi objekti (npr. nad 100 kW SE, VE nad 1 MW) pridobimo več kot 5,3 TWh nove električne energije (EE), kar predstavlja okoli 40 % trenutne porabe EE. Ob upoštevanju še manjših energetskih objektov (SE pod 100 kW), lahko ta delež in vrednost občutno dvigneta. Če predpostavimo, da bo približno polovico električne energije prišlo iz manjših objektov, govorimo o okvirno 10 TWh nove EE, ki ne bi imeli bistvenega vpliva na naravo in biodiverzitetu. Ker umeščanje objektov v prostor izven varovanih območij pomeni lažje in hitrejša postopke, lahko ob pravih politikah trenutno predvideno vrednost za delež OVE v sektorju EE (iz 36% na 53%) občutno dvignemo in tako prispevamo k dvigu tudi deleža OVE v skupni porabi energije. Pri sektorju EE tako predlagamo, da se delež dvigne na okoli 60% do leta 2030. To je možno ob smiselnih ukrepih, ki bi spodbujali

⁴ <https://www.pac-scenarios.eu/pac-scenario/how-a-europe-on-track-of-meeting-the-15c-would-look-like.html>

⁵ <https://climateanalytics.org/media/1-5pathwaysforeu27-2022.pdf>

⁶ <https://ember-climate.org/insights/research/fit-for-the-future-not-fit-for-55/>

⁷ <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/projekt-res-slovenia/>

gradnjo OVE tam, kjer je to najbolj smiselno (GO-TO lokacije), in ki bi spodbujali alternativne oblike lastništva (s poudarkom na skupnostnih projektih), kar bi povečalo podporo projektom.

Enako velja za transport in ogrevanje z energijo.

Komentar na Raba biomase (str. 68):

Poraba biomase je, če upoštevamo časovno okno do leta 2050, ko moramo doseči stanje neto nič ogljičnosti, načelno bolj ogljično intenzivna kot premog in pogosto tudi kot ZP (glej ⁸, ki upošteva časovno okno 40 ali 100 let, časovno okno 27 let (tj. do 2050), bi rezultate biomase še poslabšalo!), hkrati pa imajo raba biomase mnoge negativne biodiverzitetne vplive⁹. Tako je potrebno biti pri rabi biomase pozoren in uporabljati zgolj biomaso, ki predstavlja ostanek drugih dejavnosti (npr. lesne industrije). Takšen potencial je sila omejen¹⁰, po izračunih pa dodatna raba biomase, ki bi bila naravi in podnebjju prijazna, ni več mogoča ¹¹. Tako je najmanj, kar se lahko na tem področju stori to, da se spremeni ubeseditev v dokumentu - “načeloma uporabi le les, ki ni primeren za industrijsko predelavo v polproizvode ali končne proizvode, in odsluženi les” (str. 68) naj se izbriše besedo “načeloma” in zapiše “uporabi zgolj in izključno les, ki ni primeren za industrijsko predelavo v polproizvode ali končne proizvode, in odsluženi les”. Ta pogled naj se uporabi tudi pri drugih delih v NEPN osnutku, ki se dotikajo NEPN.

Komentar na: Stanje na področju OVE in relevantne nacionalne okoliščine: b) Okoljske in druge omejitve, ki vplivajo na uvedbo energije iz obnovljivih virov energije v Sloveniji (str. 70) ter Preglednica 20: Ocenjeni začrtani poteki po tehnologijah obnovljivih virov, ki jih Slovenija namerava uporabiti za uresničitev skupnih in sektorskih začrtanih potekov za energijo iz obnovljivih virov od leta 2020 do leta 2030 v sektorju električna energija (str. 66)

Kot že omenjeno pri Komentarju na 6.1.2. (str. 60) zgoraj, podatki RES Slovenija projekta kažejo, da ni potrebno posegati v območja z bistvenim vplivom na naravo ali območja Natura 2000 in lahko dosežemo zelo visoke deleže OVE v sektorju električne energije. Ob tem takšno poseganje v prostor škodi biodiverziteti, nas oddaljuje od drugih ciljev (glej prihajajoči EU Nature Restoration Law), predvsem pa škodi samemu razogljičenju, saj pri zelenem prehodu ustvarja spore in konflikte, namesto da bi združeval. Takšni spori glede ene investicije (spomnimo se Volovje rebri) imajo lahko dolgoročne negativne posledice. Zato predlagamo, da se pri točki b)

8

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/349024/BEAC_Report_290814.pdf

⁹ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC122719>

¹⁰ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Javne-objave/Javne-obravnave/Lesna-biomasa/strategija_lesna_biomasa.docx

¹¹ http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/ostan_ozbolt4680-B.pdf

izbriše vso vsebino, ki se dotika ovir Natura 2000 za hitrejše postavljanje OVE v prostor ter se raje zapiše, da študije dokazujejo, da lahko dosežemo velike deleže OVE v sektorju EE brez poseganja v naravo, da pa bomo morali biti pri tem previdni ter da bo, prvič, država morala z različni kartami, zemljevidi in ukrepi spodbujati in preusmerjati investitorje na primerne lokacije in, dva, da bodo investitorji sami morali začeti pri umeščanju v prostor dojeti, da je potrebno bolj skrbno paziti na lokacije, kjer se želi postaviti energetski objekt. Natura 2000 in druga varovana območja niso ovira za doseganje OVE ciljev, ovira so nepremišljeni in nestrokovni koraki investitorjev, ki bi morali bolj paziti pri umeščanju in se izogibati krajev, kjer že vnaprej lahko predvidijo konflikte. Skladno s tem odstavkom ter zapisom nekaj komentarjev zgoraj o povečanju deleža OVE v sektorju EE, naj se posodi preglednico 20, iz katere naj se izbriše vse predvidene elektrarne, ki bi negativno vplivala narave (npr. v vrstici s HE naj ne bo sprememb oz. predvidevanja novih HE, itn.)

Komentar na: Stanje na področju OVE in relevantne nacionalne okoliščine: d) Upoštevanje deleža energetske intenzivne industrije v Sloveniji, ki je večji od povprečja EU

Zapisano velja za preteklost, se pa je v zadnjih mesecih oz. zadnjem obdobju z popolno ustavitvijo primarne proizvodnje aluminija v Talumu zadeva občutno spremenila. Talum je namreč v preteklem obdobju porabil tudi do 9% vse EE v Sloveniji. Tako predlagamo, da se besedilo pod točko d) preveri, posodobi in zapiše skladno z novo realnostjo.

Prav tako je nujno izpostaviti, da projekcije porabe energije v industriji¹² na katerih temeljijo scenariji za posodobitev NEPN (str. 17, 18), predvidevajo rast proizvodnje energetske intenzivnih produktov (cement, papir, jeklo, kemikalije...) do leta 2050 in s tem tudi končne rabe energije, in sicer naj bi se ta v industriji povečala za 3,1 % do leta 2030 in 13,1 % do leta 2050. Takšen trend je okoljsko nevzdržen, otežuje zasledovanje podnebnih ciljev in nas ne vodi v družbo, ki bi temeljila na zadostnosti. Vhodni podatki omenjenih projekcij temeljijo na načrtih podjetij samih in ne na družbenih potrebah, zato je potrebno projekcije za industrijo pripraviti ponovno, upoštevajoč potrebo po načrtovanem sistemskem zmanjšanju porabe materialov v skladu z resničnimi družbenimi potrebami in okoljskimi omejitvami.

Eksplícitno naj izpostavimo še nesprejemljivost predvidenega povečanja proizvodnje cementa v Anhovem v naslednjih desetletjih, saj je Občinski svet občine Kanal ob Soči na izredni seji 11.4.2023 soglasno glasoval proti kakršnemu koli povečanju proizvodnje v cementarni Salonit Anhovo (edini v državi). Številne študije, na katere že dolgo opozarjajo prebivalci občine, zdravniki in drugi strokovnjaki, namreč kažejo na izrazito negativne vplive emisij iz cementarne na zdravje ljudi in naravo, ti pa bi se ob nadaljnjem povečanju proizvodnje samo še krepili.

¹² [Posvetovanje NEPN - Posvet 2: Zeleni prehod v industriji; april 2023 \(energetika-portal.si\)](https://www.energetika-portal.si/)

Komentar na: V NEPN sta predvidena postopno opuščanje rabe domačega in uvoženega premoga za energetske namene in prenehanje obratovanja premogovnih enot najkasneje do leta 2033 po načelih pravičnega prehoda.

V NEPN je premajhen poudarek na potencialu zmanjšanja TGP do leta 2030 z opustitvijo rabe premoga v Sloveniji. Nezaostno je razdelana tudi časovnica t.i. "postopnega" opuščanja rabe premoga in prenehanja obratovanja premogovnih enot. Zaradi sočasnega uravnavanja skladnosti scenarijev povečanja deleža OVE v končni rabi energije bi morali v NEPN nujno bolj podrobno razdelati časovnico zapiranja termoelektrarne Šoštanj in premogovnika Velenje glede na količine izkopenega/uvoženega/uporabljenega premoga.

Termoelektrarno Šoštanj in premogovnik Velenje bi morali zapreti do leta 2030 in to v skladu z načeli pravične tranzicije, ki bi zagotavljali socialno in okoljsko stabilnost¹³:

- podpora prizadeti regiji s tehnično in finančno pomočjo z namenom diverzifikacije lokalne ekonomije,
- zagotoviti prekvalificiranje in socialne pomoči delavcem/delavkam, ki so direktno prizadeti in zagotoviti, da bi bili podobni programi na voljo tudi družinam in drugim delom lokalne skupnosti, ki so lahko prizadeti indirektno,
- zagotoviti, da se okolje (okoljska škoda) sanira, zagotoviti zmanjšanje ekonomsko-socialne neenakosti (dohodek, starost, spol,..), zagotoviti vključujoč in transparenten proces načrtovanja (delavci/delavke, sindikati, podjetje, mladi, lokalno prebivalstvo,..).

2. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: ENERGETSKA UČINKOVITOST

Slovenija si je s sprejetjem NEPN zastavila cilj, da na področju učinkovite rabe energije (URE) zmanjšala rabo energije za vsaj 35 % do leta 2030, tj. rabo primarne energije na dobrih 72 TWh (6.356 ktoe); rabo končne energije na 55 TWh (4.717 ktoe), kar je Komisija ocenila kot skromno ambiciozen oz. nizko ambiciozen cilj. V luči višjega cilja zmanjšanja emisij TGP na ravni EU do 2030 se bo določil tudi višji cilj EU do 2030 na področju učinkovite rabe energije, h kateremu bomo morale države članice ustrezno prispevati, da se ga doseže. V okviru paketa »Pripravljeni na 55« je Komisija najprej predlagala cilj URE na ravni EU do 2030 v višini 9 % glede na referenčni scenarij iz leta 2020 (kar ustreza 36 % za rabo končne energije in 39 % za rabo primarne energije glede na osnovni scenarij iz leta 2007). Maja 2022 je Komisija v okviru načrta REPowerEU predlagala zvišanje cilja URE na ravni EU do 2030, in sicer na od 9 % do 13 %.

¹³ <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2020/06/seven-principles-for-a-just-transition.pdf>

Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je pokazalo, da so kvantitativni odgovori glede cilja na področju URE do leta 2030, upoštevajoč višji cilj EU in vojno v Ukrajini ter s tem povezan vpliv na energetska varnost, precej razpršeni. Glede cilja URE do leta 2040 pa odgovori respondentov v nekoliko večji meri kažejo na srednje ambiciozen cilj. Nekoliko drugače je iz podanih kvalitativnih odgovorov v veliki meri (bistveno večji kot pri vprašanih glede usmeritev za emisijske in OVE cilje) mogoče ugotoviti podporo bolj ambiciozni politiki na področju URE. Iz odgovorov je bilo mogoče razbrati bistveno bolj enoten poziv k ambiciozni usmeritvi na področju URE do 2030 in 2040, pri tem je manjši del respondentov pozval tudi k oblikovanju ciljev, ki bodo »realni« in dosegljivi.

Svet in Parlament sta 10. marca 2023 v rednem zakonodajnem postopku dosegla začasni politični dogovor o zmanjšanju porabe končne energije na ravni EU za 11,7 % do leta 2030. Na podlagi tega je določena zgornja meja porabe končne energije v EU, in sicer 763 milijonov ton ekvivalenta nafte, za primarno porabo pa 993 milijonov ton ekvivalenta nafte. Omejitve porabe končne energije bo zavezujoča za vse države članice skupaj, cilj porabe primarne energije pa bo okvirni. Formula za izračun nacionalnih prispevkov k cilju (opredeljena v Prilogi I k predlogu) bo okvirna, z možnostjo 2,5-odstotnega odstopanja.

5. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Pospešeno prenovo stavb v gospodinjstvih **zelo podpiram**
- b) Intenzivno prenovo javnih stavb **zelo podpiram**
- c) Pospešen in učinkovit zeleni prehod v industriji **zelo podpiram**
- d) Povečanje letnih prihrankov v okviru sheme obveznega zagotavljanja prihrankov dobaviteljev energije **zelo podpiram**
- e) Povečanje učinkovitosti pri oskrbi z energijo (SPTE, izgube omrežij, povezovanje sektorjev idr.) **zelo podpiram**
- f) Usposabljanje, ozaveščanje in motivacijo za URE **zelo podpiram**
- g) Koncept zadostnosti (ang. *sufficiency*) – doseganje blaginje in kvalitete življenja z manj materialno intenzivnimi storitvami (energija, surovine idr.) **zelo podpiram**

6. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Dodatna obrazložitev s konkretnimi komentarji na zapise v osnutku NEPN:

Komentar 6.2.1. (str. 74):

Potenciala za URE in občutnejši padec končne rabe energije so veliki v vseh sektorjih. Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2021 (str. 275) navaja, da lahko zgolj industrija ob izvedbi v energetskih pregledih identificiranih ukrepih doseže prihranek energije v vrednosti

5.401 GWh. To predstavlja okoli 10 % vse porabe energije v Sloveniji. Aktivnosti URE so še toliko bolj smiselni in tudi realno izvedljivi, saj ob okoljskih vidikih igrajo vlogo tudi cenovni signali (visoke cene energentov), zelena taksonomija, ki znižuje stroške kapitala pri izvedbi zelenih naložb in zeleno poročanje, ki podjetja sili v hitrejši zeleni prehod. Potencial povečanja energetske učinkovitosti in padca končne rabe energije je velik tudi v prometu, kjer tako krepitev JPP kot električna vozila (ta so bolj učinkovita kot avtomobili z motorjem na notranje izgorevanje) predstavljajo korak naprej k padcu rabe energije v prometu. Enako velja za sektor ogrevanja in hlajenja, kjer lahko z bolj aktivnimi ukrepi učinkovite rabe energije dosežemo večji padec rabe končne rabe. Tako predlagamo, da se kot cilj rabe končne energije za leto 2030 iz 52 TWh postavi na 40 TWh, kar ne bo ogrozilo naše kvalitete življenja (Millward-Hopkins in ostali, 2020).

Komentar Slika 10: Pričakovane spremembe pri rabi končne energije po posameznih sektorjih in gorivih:

Iz slike izhaja, da bodo prihranki energije največji v sektorju široke rabe in prometa, kjer ključno področje igrajo gospodinjstva, na zadnjem (tretjem) mestu pa je po prihrankih industrija. To je nepravilno oz. pomeni neenako razporeditev bremen. Še toliko bolj, saj je končna raba energije po sektorjih druga največja v industriji (27%, takoj po prometu). Tako predlagamo, da NEPN bolj pravično razporedi dolžnosti doseganja prihrankov ter da industrija prevzame vsaj enakopraven delež znižanja napram gospodinjstvom.

Povsem nesprejemljivo je, da projekcije porabe energije v industriji¹⁴, na katerih temeljijo scenariji za posodobitev NEPN (str. 17, 18), predvidevajo rast proizvodnje energetske intenzivnih produktov (cement, papir, jeklo, kemikalije...) do leta 2050 in s tem tudi končne rabe energije, in sicer naj bi se ta v industriji povečala za 3,1 % do leta 2030 in 13,1 % do leta 2050.

7. Kakšna je po vašem mnenju vloga koncepta zadostnosti (ang. sufficiency, tj. doseganje blaginje in kvalitete življenja z manj materialno intenzivnimi storitvami (energija, surovine idr.) za doseganje ciljev v Sloveniji in kako ga vpeljati v naš način življenja? (priporočeno 100-300 besed)

V različnih znanstvenih raziskavah^{15, 16, 17, 18} kot tudi v najbolj aktualnem poročilu IPCC AR6 WGII¹⁹, je fizikalno in matematično dokazano, da rasti obsega gospodarstva države, kljub prevladujočim storitvenim dejavnostim/sektorjem, ni mogoče zadovoljivo ločiti od rabe energije in materialov.

¹⁴ [Posvetovanje NEPN - Posvet 2: Zeleni prehod v industriji: april 2023 \(energetika-portal.si\)](https://www.energetika-portal.si/)

¹⁵ <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13563467.2019.1598964?journalCode=cnpe20>

¹⁶ <https://www.science.org/doi/10.1126/science.1248365>

¹⁷ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8113441/>

¹⁸ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360544222033631>

¹⁹ <https://timotheeparrique.com/degrowth-in-the-ipcc-ar6-wgii/>

Slovensko prebivalstvo s svojo kupno močjo, ki izhaja iz storitvenega sektorja, neposredno troši blago, ki je izdelano v drugih državah po svetu in je zato soodgovorno za večjo rabo energije in materialov ter s tem za večji odtis TGP kot pa ga je zaznati znotraj državne meje ²⁰.

Indeks gospodarske rasti bi morali nujno zamenjati z indeksi, ki bolje obravnavajo zadovoljevanje človekovih potreb, ki ne ogrožajo njegovega fizičnega in psihičnega zdravja ter okolja v katerem živi ^{21, 22}. Z ekonomskimi ukrepi (pravična zelena davčna reforma, davek-in-dividenda ukrepi, prepoved določenih produktov, občutno višja obdavčitev športnih terencev (vozil z velikim okoljskim odtisom), progresivni nepremičninski davek, ki bi med drugim obdavčeval tudi primerljivo večjo stanovanje kot potrebno za dostojno življenje, itn.) bi morali gospodarstvo usmeriti v dejavnosti, ki niso energijsko in materialno intenzivne ²³ s poudarkom na zagotovitvi nujnih človekovih potreb, ki bi bile dostopne vsem: hrana, voda, energija (EE, toplota in hlajenje), bivališče, (javni) transport,.. Hkrati pa bi moral zagotoviti pravičen prehod za vse delavce in druge delovne ljudi, ki bi bili lahko kakorkoli negativno prizadeti. Tako bi moral koncept zadostnosti v NEPN-u igrati eno osrednjih vlog, saj nam lahko bistveno prispeva k doseganju dostojnega življenja za vse znotraj naravnih omejitev planeta.

Zaradi kratke časovnice, ki nam je ostala za doseganje sprememb in zaradi zgoraj naštetih dejstev, bi bilo nujno potrebno znotraj novelacije NEPN ustvariti scenarij, v katerem zaustavimo rast in omejimo/zmanjšamo obseg gospodarstva (BDP), hkrati pa poskrbimo za vse nastale socialne stiske in druge izzive.

3. in 4. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: ENERGETSKA VARNOST IN NOTRANJI TRG

Vojna v Ukrajini je vidik energetske varnosti in delovanje notranjega trga postavila v povsem novo luč. V EU smo se odločili, da čim hitreje zmanjšamo odvisnost od uvoza ruskega zemeljskega plina.

Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je glede ocene odpornosti slovenskega in širše regionalnega elektroenergetskega in plinskega sistema pokazalo precejšnje nezadovoljstvo respondentov, pri čemer se odgovori v večji meri nanašajo na odpornost slovenskega plinskega sistema. Nekoliko bolj pozitivna ocena je namenjena slovenskemu elektroenergetskemu sistemu, pri čemer tisti bolj utemeljeni odgovori izpostavljajo prihodnje izzive in predlagajo številne ukrepe

²⁰ <https://ourworldindata.org/energy-offshoring>

²¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800919303386>

²² <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1470160X13003919>

²³ <https://www.eea.europa.eu/ims/europe2019s-material-footprint>

(npr. povečanje proizvodnje, krepitev elektroenergetskega distribucijskega sistema, uvajanje hranilnikov, digitalizacijo, uvajanje vodika, krepitev čezmejnih plinskih povezav idr.) s ciljem, da se izboljša odpornost energetskega sistema v prihodnje.

Odziv glede ciljev in usmeritev na področju energetske varnosti in samozadostnosti do leta 2030 in 2040 je soglasno izpostavil usmeritev k višji samozadostnosti na področju proizvodnje električne energije, s ciljem vsaj 85 % oz. 100 %. V splošnem se respondenti strinjajo, da je treba krepiti robustnost elektroenergetskega sistema in pospešeno vlagati tudi v krepitev plinskega sistema (vključno z opredelitvijo prihodnje vloge vodika). V veliki meri pri odgovorih respondentov razberemo, da poudarjajo pospešeno uvajanje OVE in bodisi gradnjo nove jedrske elektrarne bodisi da NEPN jasno začrta pot do odločitve o novi jedrski elektrarni.

Glavni cilj posodobitve NEPN je zagotavljanje zanesljive, konkurenčne in okolju sprejemljive oskrbe z električno energijo in drugimi energenti s hitrim opuščanjem vseh fosilnih goriv.

8. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Vsaj 80 % potrebne moči v elektroenergetskem omrežju z domačimi proizvodnimi kapacitetami do leta 2030 – tudi po izhodu iz premoga najkasneje leta 2033 **Podpiramo**
- b) Vsaj 85 % električne energije proizvedene v proizvodnih napravah v Sloveniji do leta 2030 **Podpiramo**
- c) Vsaj 100 % električne energije proizvedene v proizvodnih napravah v Sloveniji do leta 2040 **Podpiramo**
- d) Čim hitrejša celovita preučitev možnosti dolgoročne rabe jedrske energije (ekonomske in druge strokovne analize, na podlagi katerih bo mogoče najpozneje do leta 2027 sprejeti odločitev glede izgradnje nove jedrske elektrarne) **Zelo podpiramo**
- e) Pospešen razvoj tehnologij, infrastrukture in storitev za shranjevanje energije (pospešena izgradnja črpalnih hidroelektrarn in večjih baterijskih hranilnikov), da se zagotovi, da bo delež njihove kapacitete (v GWh) v dnevni rabi EE večji od deleža skupne letne proizvodnje fotonapetostnih in vetrnih elektrarn v letni rabi EE **Ne vemo**
- f) Prigradnja hranilnikov k novim fotonapetostnim elektrarnam v obsegu vsaj 25 % njihove letne dodane zmogljivosti **Ne vemo**
- g) Spodbujanje vgradnje hranilnikov toplote (toplotne črpalke v stavbah, SDO, idr.) **Zelo podpiramo**
- h) Pospešen razvoj sistemskih storitev in pogojev za večjo aktivno vlogo odjemalcev na področju električne energije, daljinske toplote idr. **Zelo podpiramo**

- i) Zagotoviti dodatne finančne, človeške in tehnične vire za pospešitev celovitega razvoja in vodenja omrežja za distribucijo električne energije za večjo zmogljivost, odpornost proti motnjam, za naprednost, povezljivost in prilagodljivost, kar bo omogočilo izkoriščanje prožnosti virov in bremen, vključevanje toplotnih črpalk, pospešeno uvajanje e-mobilnosti, vključevanje naprav za proizvodnjo in shranjevanje električne energije iz OVE (posledično tudi dvig omrežnine) **Zelo podpiramo**
- j) Najkasneje do 2026 vzpostaviti stalni monitoring kakovosti napetosti na merilnih mestih odjemalcev električne energije, ki bo jasen kazalec stanja omrežja **Podpiramo**
- k) Razogljičenje oskrbe z zemeljskim plinom (biometan, vodik, drugi OVE plini) – podpora proizvodnji v Sloveniji **Zelo podpiramo**

9. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

- a) Z namenom zagotavljanja sigurnosti in zanesljivosti obratovanja elektroenergetskega sistema mora imeti vsaka država dovolj strateških rezerv, da lahko tudi ob kakšni izredni situaciji sama pokrije konični odjem.
- b) 85% samozadostnost na letni ravni je všečen cilj, prevelika odvisnost pa tudi ni dobra in varna za državo. Hkrati pa se moramo zavedati, da bi lahko Slovenija bila že danes samozadostna, če bi vsa postrojenja delovala, a tega ne stori, saj je bolj smiselno in ceneje uvažati električno energijo iz tujine.
- c) Glej b)
- d) Zelo podpiramo, saj bo odločitev bistveno vplivala na mnoga področja in nadaljnje korake, zato je smiselno imeti na določeni točki končni odgovor, ki bo nato določal nadaljnji potek stvari.
- e)
- f)
- g)
- h)
- i) Distribucijsko omrežje ne sme postati ozko grlo, zato zelo podpiramo iskanje dodatnih kadrovskih, finančnih in tehničnih virov v omrežje. Zadržke pa imamo do zapisa "posledično tudi dvig omrežnine", kjer je po naše to lahko zgolj skrajen in zadnji ukrep. Pred njim se mora preveriti vse ostale, bolj pravične in socialno čuječe ukrepe za zagotavljanja sredstev za omrežje. Zavedati se namreč moramo, da je omrežnina regresivni ukrep, zato bi bilo sprva treba sredstva za nadgradnjo omrežja iskati v bolj progresivnih ukrepih (večja obdavčitev kapitala, večja obdavčitev premoženja najbogatejših, različne itn.)
- j)

k)

(Energetska revščina)

V predhodnem (spletnem) javnem posvetovanju (jesen 2022) je velik del respondentov vprašanje energetske revščine naslovil predvsem skozi poudarjanje (le) povečane ravni samooskrbe z električno energijo. Le manjši del respondentov podaja bolj celovit odgovor in predlaga ukrepe, ki bi bili namenjeni zmanjševanju energetske revščine (vključno z večjo vlogo Eko sklada). Iz odgovorov gre v splošnem razbrati, da je področje izjemno pomembno in da ga mora posodobitev NEPN celovito nasloviti.

10. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Upoštevanje višine dohodkov pri višini subvencij URE in OVE v gospodinjstvih **zelo podpiram**
- b) Uvedbo posebne sheme za zmanjševanje energetske revščine (shema gradi na že obstoječih ukrepih npr. projekt ZERO500, ZERO), vanjo so vključeni ukrepi: projektna pisarna z lokalno svetovalno mrežo za energetske revščine (zagotavlja multidisciplinarno pomoč za energetske revne na enem mestu), neformalna mreža za informiranje in ozaveščanje na lokalni ravni (informiranje energetske revnih preko akterjev neformalne mreže), investicijske spodbude za ukrepe URE in OVE za energetske revne; energetske svetovanje za energetske revne **zelo podpiram**

11. Kakšen ukrep je po vašem mnenju najbolj primeren za naslavljanje energetske revščine v Sloveniji, tj., s katerim ukrepom bi najlažje zmanjšali energetske revščine v Sloveniji?

Odgovor na vprašanje 11 kot tudi komentar na: Energetska revščina (str. 89):

Po zadnjih razpoložljivih podatkih živi v Sloveniji več kot 100.000 ljudi (7,2 % gospodinjstev) v energetske revščini, še mnogo več prebivalcev in prebivalk pa živi le malo nad pragom (energetske) revščine, torej v materialnih okoliščinah, ki ne omogočajo dostojnega življenja. Prav tako najnoveše poročilo o neenakosti kaže, da se ta v Sloveniji povečuje. Energetska kriza in splošno visoka stopnja inflacije v zadnjem letu je te trende še okrepila.

Glede na zgornje podatke in ugotovitve je upoštevanje dohodkov pri višini subvencij URE in OVE ključno in lahko bistveno prispeva k sprejemljivosti ukrepov zelenega prehoda s strani prebivalstva ter s tem pozitivno vpliva na uspešnost zelenega prehoda. Bi bilo pa v tem kontekstu potrebno okrepiti trenutno predvideni ambiciozen cilj na področju energetske revščine (tj. doseganje 3,8 % energetske revnih gospodinjstev), saj je ta premalo ambiciozen. Predlagamo, da se kot **cilj zapiše, da naj se do leta 2030 v celoti izkorenini energetske revščine.**

Potrebno je poudariti tudi povezavo med energetske revščino in zdravjem ljudi, zaradi katere je večja ambicioznost pri reševanju energetske revščine še toliko bolj pomembna. Po podatkih, zbranih v okviru projekta EmpowerMed, prebivalci, ki jih je prizadela energetska revščina, pogosteje navajajo, da jih pestijo zdravstvene težave ali da trpijo za dolgotrajno boleznijo kot ljudje, ki jih energetska revščina ni prizadela (54 % proti 37 %).

Dejavniki energetske revščine so globoko strukturni – segajo daleč onkraj triade »nizek dohodek – slaba energetska učinkovitost – visoki izdatki«, zato so za njeno reševanje potrebni tudi strukturni ukrepi, ki se osredotočajo tudi na reševanje stanovanjske problematike, problema prekarnosti in revščine nasploh. V tem kontekstu bi NEPN moral opredeliti tudi **širše strukturne spremembe, ki celostno prispevajo k razreševanju energetske revščine in drugih socialnih ranljivosti**. Tako naj se v NEPN okvirno zapiše zaveza za zavzemanje za dostojna in pravična delovna mesta, med drugim **vsakoletno uskladitev minimalne plače na dostojno raven, povečanje števila inšpektorjev in podobno**.

V večini družb ženske zaradi spolnih vlog prevzemajo neplačano skrbstveno delo ali pa opravljajo premalo plačana dela (s krajšim delovnim časom), zaradi česar nastajajo razlike v plačilu in pokojninah med spoloma, kar posredno vpliva tudi na večjo izpostavljenost energetske revščini. Iz tega vidika so v NEPN potrebni **ukrepi, ki se osredotočajo npr. na prednostno vključevanje žensk v usposabljanje in delovna mesta**, povezana s prenovami stavb in obnovljivimi viri energije, ki te spolne neenakosti naslavlja.

Tudi na splošno bi bilo potrebno, še preden pride do zadnje verzije NEPN, **podrobno opredeliti socio-ekonomske vplive ukrepov NEPN**. To bi omogočilo predvidevanje večjih negativnih vplivov ukrepov na ranljive dele prebivalstva (ki lahko rezultirajo v odporu do ukrepanja) ter pravočasno prilagoditev politik in omilitve negativnih socio-ekonomskih vplivov (na primer, davki na ogljik, ki se brez razlikovanja uporabljajo za energijo ali potrošniško blago, lahko resno vplivajo na dohodke gospodinjstev in povečajo energetske revščine). Tako predlagamo, da se **že v tej verziji osnutka pripravi oceno vpliva ukrepov na prebivalke in prebivalce Slovenije, saj je to ključno za nadaljnjo usmerjanje ukrepov znotraj NEPN**. Hkrati naj se v NEPN jasno zapiše, da bodo **ukrepi NEPN prispevali k zmanjšanju neenakosti v družbi in sledili pravičnosti**. To je predpogov za družbeno podporo ukrepom kot tudi možnost, da preko podnebnih ukrepov izboljšamo stanje delovnih ljudi v družbi.

Trenutno je mobilnostna revščina v celoti spregledana v NEPN. To področje potrebuje znotraj poglavja Energetska revščina posebno mesto.

Dosedanja prometna politika je privedla do velike odvisnosti prebivalcev od osebnega avtomobila. Slovenska gospodinjstva so v samem vrhu EU po deležu proračuna, ki ga namenijo

za mobilnost (več kot 16%). V trenutnih trendih rasti cen nakupa vozil, goriv, vzdrževanja vozil, slabi ponudbi in dostopnosti javnega potniškega prometa, se mobilnost ranljivih skupin še slabša.

Evropska komisija je na podlagi paketa Pripravljeni na 55 sprejela **uredbo** (sprejeta v EP aprila 2023) za ustanovitev Socialnega sklada za podnebje in državam članicam naložila pripravo nacionalnih socialnih načrtov za podnebje. Le-ti morajo biti po navodilih EK usklajeni z NEPN. Socialni sklad za podnebje bo naslavljal ranljive skupine, ki bodo prizadete zaradi podnebnih politik, na področjih stavb in prometa. Financiral se bo iz sistema ETS2 (stavbe, promet) in iz sredstev držav članic. **Tako kot je NEPN 1 vključil energetske revščine, pa za njegovo revizijo predlagamo tudi upoštevanje pojava mobilnostne oz. prevozne revščine**, s ciljem njenega blaženja in zmanjševanja s pospešenim izvajanjem ukrepov prometne politike, socialne politike, splošnih ukrepov prostorske politike (npr. stanovanjska politika) in drugih ciljnih sistemskih ukrepov.

Prenovljen NEPN mora določiti aktivnosti in njihovo časovnico na področju mobilnostne revščine glede:

- Opredelitve mobilnostne revščine v področni zakonodaji in določiti obveznost periodičnega merjenja razsežnosti pojava;
- Določitev načina merjenja in kazalnikov za potrebe statističnega merjenja pojava, ki bodo omogočili boljši vpogled v njegovo razsežnost in značilnosti;
- Opredelitve ciljev za omejitve in zmanjševanje mobilnostne revščine;
- Spremljanje doseganja ciljev ukrepov različnih področij;
- Akcijskega načrta za obvladovanje mobilnostne revščine;
- Ocene vpliva ukrepov na področju prometa na stanje mobilnostne revščine.

Predlogi ukrepov:

K hitrejšemu izvajanju zelenega prehoda ter sočasnemu naslavljanju energetske revščine pomembno vpliva zagotovitev administrativnih, institucionalnih in finančnih podpor za prehod na učinkovito rabo energije, zmanjšanje rabe energije in prehod na obnovljive vire energije za ranljiva gospodinjstva, ki si sicer tega ne bi mogla privoščiti. Pri tem bodo pomembno vlogo igrali tudi **skupnostni energetske projekti**, ki omogočajo vključitev energetsko revnih v preskrbo s čisto energijo in ki prinašajo pozitivne učinke na lokalne skupnosti. Pravila za energetske skupnosti in zadruge bi morali oblikovati tako, da bi ranljivim ljudem omogočila lažjo včlanitev, na primer s poenostavljenimi pravili za članstvo, z obvezno finančno podporo za ranljive osebe ali z zagotavljanjem brezplačne ali cenejše energije za ranljive osebe. Takšni ukrepi omogočajo sočasno zasledovanje ciljev hitrejšega ambicioznega zelenega prehoda ter prispevajo k sistemskemu naslavljanju energetske revščine in drugih socialnih ranljivosti.

Predlogi ukrepov na področju energetske revščine:

- **zagotovitev finančnih sredstev za skupnostne energetske projekte in vključevanje energetske revnih gospodinjstev** v skupnostne energetske projekte ob zagotovitvi, da lastništvo skupnostnih energetskih projektov ne bo vplivalo na odvzem socialne podpore;
- **dodatno in sistemsko zagotovljeno** (sredstva so na voljo cel čas, brez prekinitve) **financiranje** in vzpostavitev podpornih shem za celovite trajnostne prenove stanovanj, družinskih hiš in večstanovanjih stavb, kjer živijo energetske revna gospodinjstva ter skupine prebivalcev z nizkimi dohodki (izhodišče lahko predstavlja program Ekosklada ZERO500);
- **zagotovitev dodatnih podpor za prehod na ogrevanje z OVE** (toplotne črpalke) za strukturno reševanje visokih računov za ogrevanje, še posebej za najbolj ranljive dele prebivalstva (kjer ni mogoče zagotoviti daljinskega ogrevanja na OVE);
- **prepoved odklopa elektrike** najranljivejšim gospodinjstvom, ki so že tako (v zimskem času) v stiski;
- **Visoka obdavčitev luksuzne porabe energije** in namemba prihodkov iz tega naslova za udejanjanje ukrepov zelenega prehoda gospodinjstev z nizkimi dohodki, zlasti energetske revnih.

Predlogi ukrepov na področju mobilnostne revščine:

- dolgoročno je mogoče mobilnostno revščino preprečiti ali vsaj omiliti z **integracijo prostorskega in prometnega načrtovanja**;
- **krepitev JPP, deljene mobilnosti in zagotavljanje dostopne mobilnosti za vse** (brezplačen prevoz za mobilnostno revne, dobre prakse iz tujine: Nemčija – vozovnica 9 eur (uvaja se projekt 49€ letna vozovnica), Luksemburg - brezplačen javni prevoz po celi državi);
- **nove stanovanjske soseske stanovanjskega sklada naj bodo odlično povezane z LPP**, stanovalci naj dobijo letne karte LPP, gradnjo parkirnih mest se omeji;
- **solidarnostni mehanizmi**.

12. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Glej zgoraj točko 11.

5. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: RAZISKAVE, INOVACIJE IN KONKURENČNOST

V NEPN si je Slovenija (med drugim) zastavila za cilj do leta 2030 povečati vlaganja v raziskave in razvoj – najmanj 3 % BDP do leta 2030 (od tega 1 % BDP javnih sredstev), povečati vlaganja v človeške vire in nova znanja, potrebna za prehod v podnebno nevtralno družbo, podpirati

podjetja za učinkovit in konkurenčen prehod v podnebno nevtralnno in krožno gospodarstvo, spodbujati raziskovalne, multidisciplinarne razvojno-raziskovalne ter demonstracijske programe in projekte ter digitalizacijo in povečanje kibernetne varnosti. Komisija je ocenila, da NEPN Slovenije vsebuje jedrnat in jassen pregled specifičnih ciljev na področju raziskav in inovacij, a da ne določa sistematično politik in ukrepov za doseganje teh ciljev, ne navaja podatkov o naložbah in časovnega okvirja za doseganje ciljev. Kot šibko točko vidi tudi pomanjkanje vizije za leto 2050.

V predhodnem (spletnem) javnem posvetovanju (jesen 2022) respondenti izpostavljajo usmeritev raziskav in inovacij v različna področja, predvsem tista, na katerih so strokovni aktivni, pri čemer je razbrati poudarek predvsem na nizkoogljičnih tehnologijah (jedrska energija in OVE). V odgovorih je možno razbrati tudi usmeritev v raziskave in inovacije na področju URE in prožne rabe energije, vodika, digitalizacije. Respondenti, ki so se opredelili glede cilja, podpirajo cilj najmanj 3 % vlaganj do leta 2030 (od tega 1 % javnih sredstev) in bolj ambiciozen cilj do 2040 (4,5 % vlaganj, od tega 1,5 % javnih sredstev).

Marca 2022 je bila sprejeta [Resolucija o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 \(ReZrIS30\)](#), s katero je Slovenija določila, da bodo javna vlaganja v znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost do leta 2030 znašala 1,25 % BDP, pri čemer je že v letu 2027 obseg javnih vlaganj 1 % BDP, celotna vlaganja v znanstvenoraziskovalno, razvojno in inovacijsko dejavnost pa bodo do leta 2030 obsegala 3,5 % BDP. Raziskave in inovacije bodo usmerjene v področja, ki obravnavajo ključna vprašanja za reševanje izzivov trajnostnega razvoja, skladnega s cilji Agende 2030, z njimi povezane zelene in digitalne preobrazbe ter Slovensko strategijo pametne specializacije, med drugim v vzdržno ravnanje z viri energije ter v izzive trajnostne preobrazbe gospodarstva, predvsem s področja energetike (vključno s hrambo in viri) in trajnostne mobilnosti prihodnosti, ter s tem povezanim prehodom v krožno gospodarstvo in trajnostno družbo z upoštevanjem načel pravičnega prehoda.

Največji izziv je povečanje vlaganj v raziskave in inovacij, ki bodo neposredna podpora za učinkovit in konkurenčen prehod v podnebno nevtralnno družbo.

13. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Povečanje vlaganj v raziskave in razvoj – najmanj 3,5 % BDP do leta 2030 (od tega najmanj 1,25 % BDP javnih sredstev) **Podpiramo.**
- b) Nadaljnje povečevanje vlaganj v raziskave in razvoj do leta 2040 **Podpiramo.**
- c) Večja vlaganja v razvoj človeških virov in novih znanj, potrebnih za prehod v podnebno nevtralnno družbo **Zelo podpiramo.**
- d) Podpora podjetjem za učinkoviti in konkurenčen prehod v podnebno nevtralnno in krožno gospodarstvo **Podpiramo.**

- e) Spodbujanje ciljnih raziskovalnih projektov in multidisciplinarnih razvojno-raziskovalnih programov ter demonstracijskih projektov s ciljem doseganja podnebno nevtralne družbe, za katere obstaja neposredni interes gospodarstva ali javnega sektorja ter izpolnjujejo cilje nacionalnega razvoja, zlasti na področjih energetske učinkovitosti, krožnega gospodarstva in zelenih energetskih tehnologij **Podpiramo**.
- f) Spodbujanje uporabe digitalizacije pri podnebnih ukrepih in povečanje kibernetске varnosti v vseh strateških sistemih **Podpiramo**.

14. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

- a)
- b)
- c)
- d) Pomoč industrije je sprejemljiva, ko je ta potrebna za raziskave in demonstracijske projekte za tehnologije, ki še niso tržno zanimive (npr. elektrolizerji), ko ima ta pomoč določene obveze (npr. izvedba zelenih projektov pri prejemnicah), ko se gre za podjetja, ki ne izkoriščajo svojega tržnega položaja in se ne koristijo na račun drugih, ko podjetja spoštujejo najvišje delavske in okoljske standarde, ko so pred izvedbo projektov dokaže velik potencial za razogljičenje ter ko podjetja, ki bi te subvencije prejemale, ne škodujejo zdravju ljudi. Konkretno, zadnjega pogoja ne bi dosegel Salonit Anhovo, ki s kurjenjem odpadkov kuje visoke dobičke, povzroča zdravstveno škodo lokalnim prebivalcem in tako ne sme biti upravičen do državnih sredstev za izvedbo CCS/CCU tehnologije.